

Звягіна Ірина,

старший викладач кафедри теорії
права та держави ФСП НТУУ «КПІ»

Звягіна Катерина,

студентка юридичного факультету
КНУ імені Тараса Шевченка

МЕХАНІЗМ ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ПРАВІ ТА УЧАСТЬ У НЬОМУ УКРАЇНИ

Проголосивши права і свободи людини, держави Європейського континенту постали перед нагальною проблемою створення необхідних умов для їх повноцінного втілення в життя, загального і ефективного визнання та дотримання. Однією з основних гарантій здійснення кожною людиною своїх прав та користування наданими свободами є наявність механізму їх захисту. Для забезпечення та подальшого здійснення прав людини і основних свобод під егідою Ради Європи і було утворено такий правовий механізм.

Рада Європи була створена в 1949 р. з метою досягнення більшого єднання між європейськими країнами для збереження та втілення в життя ідеалів і принципів, які є їхнім спільним надбанням, а також сприяння їхньому економічному та соціальному прогресу. Україна долучилася до цієї впливової організації лише 9 листопада 1995 р., хоча заяву про вступ до неї подала ще 14 липня 1992 р. Всі громадяни України з набуттям членства нашої держави в Раді Європи отримали реальну можливість звертатися до правозахисних інституцій цієї організації для поновлення порушених прав та еквівалентного відшкодування завданої шкоди. Відповідно до ч. 4 ст. 55 Конституції України кожен має право після використання всіх національних засобів правового захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна[1, с. 98].

Механізм захисту прав і свобод людини — це сукупність всіх правових засобів, за допомогою яких забезпечується поновлення порушених неправомірними діями

прав і свобод та відповідальність осіб, які вчинили ці правопорушення. Механізм захисту прав і свобод людини в європейському праві є явищем комплексним, і його можна поділити на низку складових елементів (нормативний елемент, правовідносини, акти реалізації права).

В основі механізму лежить нормативний елемент — юридичні норми, які встановлюють форми і способи захисту порушених прав та свобод. Зовнішньою формою вираження та закріплення цих норм стала Конвенція про захист прав і основних свобод людини, яка була підписана урядами держав-членів Ради Європи (Договірними Сторонами) 4 листопада 1950 р. Україна ратифікувала Конвенцію 17 липня 1997 р.[2,с.263]. Відповідно до ст. 9 Конституції України Конвенція про захист прав і основних свобод людини є частиною національного законодавства України. Рада Європи діє на основі Статуту, прийнятого 5 травня 1949 р. Згідно зі Статутом кожен член Ради Європи обов'язково має визначити принципи верховенства права та здійснення прав і основних свобод людини всіма особами, що знаходяться під його юрисдикцією, і має щиро та ефективно співробітничати для досягнення спільної мети. Органом, який діє від імені Ради Європи, є Комітет міністрів [5, с.183].

Конвенція про захист прав і основних свобод людини займає центральне місце в системі правових актів, прийнятих Радою Європи. Конвенція про захист прав і основних свобод людини передбачає низку юридичних гарантій: зобов'язання поважати права людини (ст. 1); право на справедливий судовий розгляд (ст. 6); право на ефективний засіб правового захисту (ст. 13); зоборона зловживання правами (ст. 17); можливість направлення запитів Генеральним секретарем Ради Європи щодо належного виконання положень Конвенції (ст. 52) [4,с. 4-6] .

Конвенція передбачає для забезпечення додержання Договірними Сторонами їхніх зобов'язань за Конвенцією та протоколами до неї створення Європейського суду з прав людини, який функціонує на постійній основі (ст. 19).

Юридичною підставою створення інституту Комісара Ради Європи з прав людини стала Резолюція про створення поста Комісара. Його мандат був

схвалений на 104-му засіданні Комітету міністрів (6-7 березня 1999 р., Будапешт) після відповідних дебатів в рамках Парламентської Асамблеї[6, с.123].

Другим елементом механізму захисту прав і свобод людини виступають правовідносини, за допомогою яких первинний елемент (правова норма) трансформується в суб'єктивні права та обов'язки конкретних суб'єктів в конкретних відносинах. Підставою виникнення, зміни і припинення цих правовідносин є юридичні факти (порушення однією з Договірних Сторін прав та основних свобод, викладених в Конвенції або протоколах до неї). Об'єктом правовідносин є дії, спрямовані на захист порушених прав і свобод.

Третім елементом механізму захисту прав та основних свобод людини є акти реалізації прав та обов'язків — дії суб'єктів щодо здійснення приписів правових норм. Такими актами можуть бути висновки, рекомендації, доповіді Комісара з прав людини, висновки Комітету міністрів. Рушійною силою механізму захисту прав і свобод людини виступають акти застосування права — остаточні рішення Європейського суду з прав людини, які є обов'язковими для виконання Договірними Сторонами. Остаточні судові рішення надсилається Комітетові міністрів, який здійснює нагляд за їх виконанням.

Підсумовуючи все вищесказане, можна зробити висновок, що результатом ефективного функціонування механізму захисту прав і свобод людини в європейських демократичних країнах є високий рівень захищеності кожної особистості та суспільства в цілому від протиправних посягань на непорушні права і свободи.

Однак, незважаючи на наявність досконалого механізму захисту прав і свобод людини в Європі, кількість заяв, поданих до Європейського суду з прав людини, постійно зростає. Завантаженість Суду призводить до значних затримок у розгляді. Слід наголосити, що відповідальність за гарантування прав і свобод, визначених Конвенцією, передусім, покладається на держави-учасниці і саме вони зобов'язані створити правові умови для запобігання порушенням, а в разі необхідності — для відновлення порушених прав. Україні необхідно докласти подальших зусиль для забезпечення дієвості Конвенції, створити нові ефективні

національні засоби правового захисту від її порушень, адаптувати національне законодавство до європейських стандартів. Таким чином, найефективний та безпосередній захист прав і свобод людини, гарантованих Конвенцією, має забезпечуватися на національному рівні. На нашу думку, недоліки в українській правовій системі потрібно усувати на основі аналізу обставин, які призвели до порушення Конвенції, шляхом проведення юридичної експертизи законопроектів, внесення змін до чинного законодавства та практики його застосування.

Україна, яка прагне розвиватися як демократична, соціальна і правова держава, зобов'язана точно, суворо і неухильно дотримуватися всіх міжнародних договорів, які вона ратифікувала, та сприяти реалізації прав українських громадян, особливо права на захист.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. –1996. - № 30. - ст. 141.
2. Закон України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав і основних свобод людини 1950 року, Першого протоколу та протоколів N 2, 4, 7 та 11 до Конвенції» від 17 липня 1997 року // Відомості Верховної Ради України. - 1997. - №40. - ст. 263.
3. Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23 лютого 2006 р. // Голос України. - 2006. - № 62.
4. Конвенція про захист прав людини і основних свобод від 4 грудня 1950 р. // Голос України. - № 3 (2503). –2001.— ст. 6 - 8.
5. Статут Ради Європи // Офіційний вісник України. - 2004. - № 26. - ст. 215.
6. Резолюція [(99)50] о Комиссаре Совета Европы по правам человека принята на 104-й сессии Комитета министров Совета Европы 06.05.99 — 07.05.99 г. в г. Будапеште // Закон & Бизнес. - № 46. - ст. 157.